

ПРИХВАЩАНЕТО КАТО СПОСОБ ЗА ПОГАСЯВАНЕ НА ФИНАНСОВИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ

доц. д-р Пенко Димитров, penkodimitrov@uni-svishtov.bg

Катедра „Правни науки и екология“
Стопаска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

Резюме: Широко разпространеният паричен характер на финансовите вземания и задължения дава възможност правният институт на прихващането да се използва и във финансовото право. Разглежда се влиянието на спецификата на регулираните обществени отношения и прилаганият властнически метод във финансовото право върху изискванията и условията, при които може да се извърши погасяване на финансови вземания и задължения чрез прихващане.

Анализирана е общата и специална правна уредба на изискванията и условията, при които може да се погасяват чрез прихващане финансови вземания и задължения. Разгледани са отделните хипотези, в които е допустимо прихващане на финансови вземания и задължения - прихващане от органите по приходите, прихващане от органа компетентен да установи финансовото задължение, прихващане в хода на производството за принудително изпълнение, както и прихващане на финансови вземания и задължения по реда на специални закони.

Специално внимание е отделено на властническия акт, въз основа на който се осъществява прихващането на финансови вземания и задължения - акт за прихващане, както и органите които са компетентни да го издадат.

Ключови думи: прихващане на финансови вземания и задължения, акт за прихващане, данък върху добавената стойност, данъчен кредит, корпоративен данък, данъчно задължени лица, облагането на доходите

JEL: K 34

SET-OFF AS A MEANS FOR EXTINGUISHING FINANCIAL OBLIGATIONS

Associate Professor Penko Dimitrov PhD, penkodimitrov@uni-svishtov.bg
Department of Law Sciences and Ecology
D.A. Tsenov Academy of Economics, Svishtov

Abstract: The widely spread monetary character of financial receivables and obligations allows the use of the legal concept of set-off in financial law as well. This article considers the influence of the specificities of regulated public relations and the sovereign method applied in financial law on the requirements and the conditions for the use of set-off for the purposes of the discharge of financial receivables and obligations.

This article analyses the general and the special legal framework regulating the requirements and the conditions for the use of set-off for the purposes of the discharge of financial receivables and obligations. It considers different cases where the set-off of

financial receivables and obligations is allowed – set-off by revenue organs, set-off by the organ competent to determine the financial obligation, set-off during an enforcement procedure, as well set-off of financial receivables and obligations in accordance with certain special laws.

A particular attention is given to the sovereign act on the basis of which the set-off of financial receivables and obligations is performed – the set-off act, as well as the organs competent for its issuance.

Key words: set-off of financial receivables and obligations, set-off act, value added tax, tax credit, corporation tax, taxable persons, revenue taxation

JEL: K 34

ПРИХВАЩАНЕТО КАТО СПОСОБ ЗА ПОГАСЯВАНЕ НА ФИНАНСОВИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ

доц. д-р Пенко Димитров, penkodimitrov@uni-svishtov.bg

Катедра „Правни науки и екология“
Стопаска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

Въведение

Изпълнението на финансовите задължения може да се реализира в три форми: доброволно изпълнение, прихващане и принудително изпълнение. Следователно, прихващането е една от формите на изпълнението.¹ Наред с това, прихващането е основен правен институт в българската правна система, който намира широко приложение както в гражданското и търговското право, така и във финансовото право.

Общоприето е в правната теория прихващането да се определя като способ за погасяване на две насрещни ликвидни и изискуеми вземания (задължения) за заместими престации до размера на по-малката от тях. Това е погасяване на задължение чрез приспадане на насрещно вземане, което длъжникът има към своя кредитор.² Общите предпоставки за извършване на прихващане са: две насрещни действителни вземания респ. задължения, идентичност на субектите по насрещните вземания респ. задължения, еднородност и заместимост на предмета на насрещните вземания респ. задължения, ликвидност на насрещните вземания респ. задължения и изискуемост на активното вземане.

Широко разпространеният паричен характер на финансовите вземания и задължения дава възможност прихващането да се използва и във финансовото право.³ Поради факта, че погасяването на финансови задължения не възниква *ipso iure* (по право), а е в резултат на упражняване на властническо правомощие на компетентния орган по приходите респ. субективно потестативно право на данъчния длъжник (при прихващане по реда на специални закони), от съществено значение е установяването на момента на реализиране на предпоставките, при който настъпва погасителният ефект на прихващането. Прихващането има конститутивно действие, води до прекратяване на двете насрещни вземания до размера на по-малкото с ретроактивно действие. Застъпва се тезата, че *погасителният ефект на прихващането настъпва от момента, когато и двете насрещни задължения са били възможни за изпълнение*. Затова способът се допуска и след като вземането е

---

¹ Ангелов, А. Финансово право на НРБ. Софийски университет „Климент Охридски“, София, 1970, с. 106; Петканов, Г. Данъчен процес. Тилиа, София, 1996, с. 168; Кучев, Стр. Данъчно изпълнително право. ЛиСтра, 2000, с. 66; Стоянов, Ив. Данъчно право. Обща част. Данъчен процес. Феня, София, 2001, с. 92; 3. Братанов, Б. Прихващането като способ за погасяване на публични вземания (данъчни аспекти). // *Правна мисъл*, София, 2007, бр. 3, с.12-32.

² Кожухаров, Ал. Облигационно право, Общо учение за облигационното отношение, „Наука и изкуство“, София, 1958, с. 404; Апостолов, И. Облигационно право, част първа Общо учение за облигацията, Издателство на Българската академия на науките, София, 1990, с. 346.

³ Петканов, Г. Цит. съч. с. 169; Стоянов, Ив. Цит. съч. с. 92-93; Братанов, Б., Цит. съч. с.12; Бъчварова, М., Николаева Г., Цветковска М., Цит. съч. с.135.

погасено по давност, ако е могло да бъде извършено преди изтичане на давността, а ако задълженията са лихвоносни, лихвите престават да се начисляват от този момент.

Предмет на настоящата разработка е влиянието на спецификата на регулираните обществени отношения и прилаганият властнически метод във финансовото право върху изискванията и условията, при които може да се извърши погасяване на финансови вземания и задължения чрез прихващане. **Целта** е да се анализират различните хипотези, при които е допустимо прихващането на финансовите вземания и задължения. Поставената цел се декомпозира на следните **задачи**: *първо*, изясняване на изискванията и условията, които се предявяват при прихващането от органите по приходите; *второ*, особеностите при прихващането от компетентен орган, установил финансовото задължение; *трето*, процедури по прихващане в хода на производството за принудително изпълнение; и *четвърто*, анализиране на особеностите на прихващане на финансови вземания и задължения по реда на специални закони.

Правната уредба на изискванията и условията, при които може да се погасяват чрез прихващане финансови вземания и задължения бива обща и специална. Общата правна уредба се съдържа в Данъчно-осигурителния процесуален кодекс (ДОПК)⁴, където са регламентирани *три хипотези, в които е допустимо прихващане на финансови вземания и задължения*.

1. Прихващане от органите по приходите

Органите по приходите имат право да погасяват изискуеми публични (в т.ч. финансови) задължения, събирани от тях, чрез **прихващане** с недължимо платени или събрани от финансовите длъжници суми за данъци, задължителни осигурителни вноски, глоби и имуществени санкции, както и суми, подлежащи на възстановяване, съгласно данъчното или осигурителното законодателство от Националната агенция за приходите (НАП). В този случай може да се извърши прихващане и с погасено по давност задължение, когато вземането на длъжника е станало изискуемо, преди задължението му да бъде погасено по давност (чл.128, ал.1 ДОПК).⁵ Прихващането на публични (в т.ч. финансови) задължения е недопустимо, когато изпълнението на едно от задълженията е разсрочено или отсрочено поради това, че то не е изискуемо.⁶

В случаите когато вземането на длъжника произхожда от недължимо платен или подлежащ на възстановяване акциз законодателят е ограничил кръгът на задълженията, с които може да извършва прихващане. Такова вземане може да се прихваща само за погасяване на изискуеми публични задължения на същото лице, събирани от Агенция "Митници". Компетентен да извърши прихващането е началникът на митницата по седалището на лицето или по местонахождението на данъчния склад в случаите, когато лицето е лицензиран складодържател, или

⁴ Обн. ДВ. бр.105 от 29 Декември 2005г., последно изм. и доп. ДВ. бр.94 от 4 декември 2015г.

⁵ Някои автори определят прихващането в тази хипотеза като „особено прихващане“. Вж. подр. Бъчварова, М., Николаева Г., Цветковска М. Данъчен процес. Наука и икономика, Икономически университет – Варна, 2010, с. 135-141; Николаева, Г. Финансово право. Наука и икономика, Икономически университет – Варна, 2011, с. 63-66.

⁶ В този смисъл е и съдебната практика Решение № 9527 от 28.06.2011 г. по адм. д. № 294/2011 г., I отд. на ВАС. Противоположното становище се застъпва от някои автори – виж по-подробно Бъчварова, М., Николаева Г., Цветковска М., Цит. съч., с.136.

компетентното митническо учреждение, издало удостоверението за митническа регистрация.

В разглежданата хипотеза прихващането може да се извърши както по инициатива на органа по приходите (респ. митническият орган), така и по писмено искане на длъжника. Искането за прихващане се разглежда, ако е подадено до изтичането на 5 години, считано от 1 януари на годината, следваща годината на възникване на основанието за възстановяване на съответната сума, освен ако в закон е предвидено друго.⁷ В случаите, когато финансовият длъжник е поискал прихващането, компетентният орган по приходите преценява основателността на това искане и може да се възложи извършването на ревизия или проверка за установяване дали са налице предвидените в закона предпоставки (чл. 129, ал. 2 ДОПК).

Прихващането на насрещните финансови вземания и задължения се осъществява чрез едностранно властническо волеизявление на компетентния орган по приходите (респ. митническият орган). За целта се издава акт за прихващане в 30-дневен срок от постъпване на искането, ако в същия срок не е възложена ревизия. Актът за прихващане по своето естество представлява индивидуален административен акт. Поради това, освен на специалните изисквания за издаването му, уредени в разпоредбите на чл. 129 от ДОПК, той следва да отговаря и на общите изискванията за издаване на индивидуални административни актове, уредени в Административнопроцесуалния кодекс (АПК).⁸ Непроизнасянето в посочения срок по искане за издаване на акт за прихващане се смята за мълчалив отказ. Ако заинтересованото лице не е обжалвало този мълчалив отказ, то може да подаде ново искане за прихващане до изтичане на давностния срок.

Властническото волеизявление на компетентния орган по приходите не може да бъде изменено от длъжника. Последният не може да посочи друго задължение, което да бъде прихванато, различно от това, което компетентният орган по приходите е компенсирал. От момента на прихващането не може да се иска изпълнение на погасените задължения, а ако такова бъде направено, то ще е без правно основание. Двете страни не си дължат и лихви, а ако такива бъдат платени, подлежат на връщане.⁹

Актът за прихващане, мълчаливият или изричният отказ за издаването му могат да се обжалват по административен ред (пред директора на „ОУИ“ при НАП, а когато е издаден от митнически орган – пред директора на Агенция „Митници“) и по съдебен ред. Жалба следва да бъде подадена в 14-дневен срок от връчване на акта, с който се отказва прихващане респ. от изтичане на срока за произнасяне при мълчалив отказ. Когато по административен или съдебен ред бъде отменен мълчалив отказ, смята се за отменен и изричният отказ, който е последвал преди постановяване на решението за отмяна.

---

⁷Относно технологията следвана от органите по приходите в производството по прихващане. Вж. подр. Георгиева, Н. Възстановяване и прихващане на суми. // *Финанси и право*, 2004, бр. 3, с. 58-62.

⁸ Обн. ДВ. бр.30 от 11 Април 2006г., последно изм. и доп. ДВ. бр.27 от 25 Март 2014 г.. В този смисъл е и съдебната практика - Решение № 15274 от 16.12.2014 г. по адм. д. № 13330/2014 г., I отд. на ВАС.

⁹ Петканов, Г. Цит. съч. с. 176.

Макар и по изключение възможността да се погасяват изискуеми публични (в т.ч. финансови) задължения, чрез прихващане с недължимо платени или събрани от финансовите длъжници суми за данъци, задължителни осигурителни вноски, глоби и имуществени санкции, както и суми, подлежащи на възстановяване съгласно данъчното или осигурителното законодателство от Националната агенция за приходите (НАП) съставлява не само тяхно субективно право, но и задължение. Такова задължение за органите по приходите възниква когато пред тях бъде представен влязъл в сила съдебен или административен акт, с който в полза на задълженото лице е признато правото на получаване на суми за неправилно или недължимо платени, внесени или събрани данъци, задължителни осигурителни вноски, такси, глоби, имуществени санкции. В тези случаи задължението за прихващане следва да бъде изпълнено в 30-дневен срок от предявяването на съответния съдебен или административен акт.

Прихващането се извършва до по-малкото по размер задължение, като се спазва установената, в закона, последователност при погасяване на финансовите задължения. В резултат на прихващането настъпва промяна във финансовото правоотношение, тъй като се погасява едно от задълженията в неговото съдържание заедно с акцесорното задължение за лихви при забава. Погасяват се и обезпечителните мерки, предприети за изпълнението на това задължение. От момента на погасяване на насрещните задължения се преустановява и начисляването на лихви за забава.

2. Прихващане от органа, компетентен да установи финансовото задължение

Извън случаите посочени по-горе, до образуването на производството за принудително изпълнение на финансовото задължение последното може да се прихване от **органа, компетентен да установи задължението**. Този орган се определя от закона, регламентирал съответното финансово задължение. Ако в съответния закон не е посочен органът, компетентен да установи финансовото задължение, той се определя от ръководителя на съответната централна администрация, съответно от кмета на общината. Редът за установяване на финансовото задължение по основание и размер по правило се регламентира в съответния закон, но ако в него липсват разпоредби по този въпрос това става чрез акт за публично вземане, който се издава по реда за издаване на административен акт, предвиден в АПК (чл. 166, ал. 2 ДОПК). Този акт може да се обжалва по административен ред пред кмета на общината, ако се отнася за публично общинско вземане респ. пред ръководителя на съответната администрация, ако е за публично държавно вземане, по реда на АПК.¹⁰

В разглеждания случай органът, компетентен да установи финансовото задължение, е задължен по своя инициатива да извърши прихващане, когато са налице основания за погасяване на финансовото задължение с изискуемо вземане на длъжника за надвнесени или подлежащи на възстановяване суми от финансови задължения, и по актове, издадени от същия орган, компетентен да ги определя. И тук е допустимо прихващане с погасено по давност финансово задължение, когато

---

¹⁰ Решение № 15274 от 16.12.2014 г. по Адм. д. № 13330/2014 г., I отд. на ВАС. Решение № от 23.06.2014 г. по адм. д. № 959/2013 г. на Административен съд - Велико Търново.

вземането на длъжника е станало изискуемо, преди задължението му да бъде погасено по давност.

По изключение прихващане може да поиска и длъжникът. Ако компетентният орган откаже да удовлетвори искането за прихващане, този отказ също може да бъде обжалван от длъжника но по реда на Административнопроцесуалния кодекс в 7-дневен срок от съобщаването му.

3. Прихващане в хода на производството за принудително изпълнение

След започване на производство за принудително изпълнение на финансови задължения, но преди датата на провеждане на публичната продажба, също е възможно тяхното погасяване чрез прихващане. За целта при установяване на основания за прихващане, в хода на производството за принудително изпълнение на финансови задължения, по искане на длъжника или по инициатива на публичния изпълнител производството следва да бъде спряно.¹¹ Спирането трае до приключване на действията по прихващането, но за срок не повече от 3 месеца, освен ако се възложи ревизия. Производството се спира по решение на публичния изпълнител, пред когото длъжникът е представил писмените доказателства, удостоверяващи основанията за прихващане. Публичният изпълнител е задължен да изпрати искането заедно с доказателствата на съответния орган компетентен да извърши прихващането. Ако в резултат на прихващането задължението бъде погасено изцяло или частично, изпълнителното производство се прекратява или се продължава за остатъка от вземането. Прихващането се отразява и върху обезпечителните мерки, предприети от органите по изпълнение, тъй като при погасяване на главното задължение се погасяват и обезпечителните мерки свързани с него.

4. Прихващане на финансови вземания и задължения по реда на специални закони

4.1. Прихващане по реда на Закона за данък върху добавената стойност(ЗДДС)¹²

Обект на облагане с данък върху добавената стойност (ДДС) са възмездни сделки с транслативен ефект, както и вносът на стоки осъществени от регистрирано по ЗДДС лице. Сумата на ДДС, която данъчно задължено лице, регистрирано по ЗДДС, е заплатило по извършените от него облагаеми покупки, както и при внос на стоки включително преди датата на регистрацията му, ако те са налични към датата на регистрацията, се определя като данъчен кредит, който може да бъде пълен или частичен. Данъчният кредит по същество е финансово вземане на регистрирано по ЗДДС лице от републиканския бюджет. Въз основа на действащата правна уредба данъчно задълженото лице има **субективното право да прихване (да приспадне)** от данъчните си задължения за заплащане на ДДС сумата, съставляваща за него данъчен кредит.¹³

¹¹ Кучев, Стр., Цит. Съч., с. 88.

¹² Обн. ДВ. бр.63 от 4 Август 2006г., последно изм. и доп. ДВ. бр.95 от 8 Декември 2015г.

¹³ В този смисъл е и постоянната съдебна практика на ВАС - Решение № 12240 от 17.11.2015 г. по адм. д. № 1989/2015 г., I отд., Решение № 1505 от 11.02.2016 г. по адм. д. № 9478/2015 г., VIII отд., Решение № 9527 от 28.06.2011 г. по адм. д. № 294/2011 г., I отд..

Данъчно задълженото лице може да упражни правото си да прихване (да приспадне) сумата на данъчния кредит за данъчния период, през който е възникнало това право, или в един от следващите 12 данъчни периода. Данъчен период, по смисъла на ЗДДС, е периодът от време, след изтичането на който регистрираното лице е длъжно да подаде справка-декларация с резултата за него. Този период е едномесечен за всички регистрирани лица и съвпада с календарния месец. Резултатът за данъчния период е разликата между общата сума на данъка, който е изискуем от лицето за този данъчен период, и общата сума на данъчния кредит, за който е упражнено правото на прихващане през този данъчен период. Регистрираното лице определя само резултата за всеки данъчен период - данък за внасяне в държавния бюджет или данък за възстановяване от държавния бюджет.

Правото да се прихване сумата на данъчния кредит от данъчните задължения на същото лице за заплащане на ДДС възниква при изпълнение от негова страна на следните две задължения: да включи размера на данъчния кредит при определяне на резултата за съответния данъчен период в справка-декларацията за същия данъчен период и да посочи съответния документ в дневника за покупките за този данъчен период.

В случаите, когато резултатът за данъчния период е данък за възстановяване от държавния бюджет възниква ново субективно право и задължение за компетентния орган по приходите да извърши прихващане на това задължение на бюджета с други налични изискуеми публични задължения на регистрираното лице, събирани от Националната агенция за приходите, ако са възникнали до датата на подаване на справка-декларацията. При упражняване на това свое право компетентният орган по приходите е задължен да спази следната поредност:

- при наличие на други изискуеми и неизплатени данъчни задължения и задължения за осигурителни вноски, събирани от Националната агенция за приходите, възникнали до датата на подаване на справка-декларацията, органът по приходите прихваща тези задължения с посочения в справка-декларацията данък за възстановяване;

- когато няма други изискуеми и неизплатени задължения, от вида на посочените по-горе, както и за остатъка след тяхното погасяване, регистрираното лице приспада данъка за възстановяване или остатъка от него, от дължимия данък за внасяне, посочен в справка-декларациите, подавани в следващите два поредни данъчни периода;

- ако след изтичането на посочените данъчни периоди има остатък от данъка за възстановяване, органът по приходите прихваща този остатък за погасяване на изискуеми публични вземания, събирани от Националната агенция за приходите, или го възстановява в 30-дневен срок от *подаването* на последната справка-декларация.

ЗДДС регламентира и **две специални хипотези**, при които може да възникне право на прихващане в резултат на формиран данъчен кредит.

А) Право на прихващане на данъчен кредит за налични активи и получени услуги преди датата на регистрацията

Регистрирано за целите на облагането с ДДС лице придобива право на прихващане на данъчен кредит за закупените или придобитите по друг начин или внесените активи по смисъла на Закона за счетоводството преди датата на

регистрацията му по ЗДДС. Това субективно право възниква само за наличните активи, ако са налице едновременно условията предвидени в чл. 74, ал.2 ЗДДС. Такова субективно право на прихващане на данъчен кредит възниква и за получени услуги преди датата на регистрацията.

Правото на прихващане на данъчен кредит при разглежданата хипотеза възниква на датата, на която лицето се е регистрирало по ЗДДС, но под условие - ако регистрираното лице подаде регистрационен опис на активите и услугите в срок от 45 дни. Правото на приспадане на данъчен кредит се прекратява, ако регистрираното лице е подало регистрационния опис на активите и услугите след 45-ия ден от датата на регистрацията. Това субективно право може да се упражни през данъчния период, през който е възникнало, или в един от следващите дванадесет данъчни периода, като наличните активи, получените услуги и данъкът, включени в регистрационния опис, се отразяват в дневника за покупките за съответния данъчен период.

Б) Право на прихващане на данъчен кредит при повторна регистрация

Регистрираното лице има право да прихване начисления и платен от него данък при дерегистрацията му по ЗДДС за активите, които са налични към датата на последващата му регистрация. В тази хипотеза субективното право възниква при наличието **едновременно на следните условия**: наличните активи по смисъла на Закона за счетоводството¹⁴ към датата на последващата регистрация по ЗДДС да са били обложени при дерегистрацията и да са предназначени за извършване на облагаеми доставки; начисленият данък при дерегистрацията да е внесен ефективно или е прихванат от органа по приходите; да е подаден регистрационен опис по образец за активите не по-късно от 45 дни от датата на регистрацията.

Правото на прихващане на данъчен кредит в тази хипотеза възниква на датата на повторната регистрация по ЗДДС под условие - ако повторно регистриралото се лице подаде регистрационен опис на активите и услугите в срок от 45 дни. Ако регистрираното лице не спази посочения срок неговото субективно право на прихващане се прекратява. Правото на прихващане може да се упражни през данъчния период, през който е възникнало, или в един от следващите дванадесет данъчни периода, като наличните активи и данъкът, включени в регистрационния опис се отразяват в дневника за покупките за съответния данъчен период.

4.2. Прихващане по реда на Закон за корпоративното подоходно облагане(ЗКПО)¹⁵

Един от данъците регламентирани в ЗКПО е корпоративния данък. Обект на облагане с този данък е данъчната печалба формирана по реда и условията посочени в закона. Данъчното облагане с корпоративен данък е годишно, следователно данъчният период за определянето му е календарната година. Данъчният период при новоучредени, респ. прекратени, данъчно задължени лица обхваща периода от датата на учредяването им до края на годината, респ.от началото на годината до датата на прекратяването, освен когато в закона е предвидено нещо друго.

Въз основа на посочения в данъчната декларация за предходната година данъчен финансов резултат и прогнозната данъчна печалба за текущата година е предвидено данъчните длъжници да правят месечни или тримесечни авансови

¹⁴ Обн. ДВ. бр.95 от 8 Декември 2015г.

¹⁵ Обн. ДВ. бр.105 от 22 Декември 2006г., последно изм. и доп. ДВ. бр.95 от 8 Декември 2015г.

вноски за корпоративен данък. Задължение да правят месечни авансови вноски възниква за данъчно задължени лица, чиито нетни приходи от продажби за предходната година превишават 3 000 000 лв., а всички останали данъчно задължени лица - тримесечни авансови вноски. Освободени от задължението да правят авансови вноски са: данъчно задължените лица, чиито нетни приходи от продажби за предходната година не превишават 300 000 лв., и новоучредените данъчно задължени лица за годината на учредяването им, с изключение на новоучредените в резултат на преобразуване по Търговския закон.

Месечните и тримесечните авансови вноски се правят в размери, определени по формули, установени в закона. Размерът на дължимите авансови вноски от данъчно задължените лица, на които се преотстъпва корпоративен данък за текущата година, се намалява пропорционално на размера на преотстъпената част от данъка. Данъчно задължените лица могат по своя инициатива да намаляват размера на авансовете си вноски, когато смятат, че те ще надвишат дължимия годишен корпоративен данък. Това свое право те могат да упражнят чрез подаване на декларация по образец до компетентната териториална дирекция на НАП. Месечните авансови вноски се внасят до 15-то число на месеца, за който се отнасят, а тримесечните се внасят до 15-то число на месеца, следващ тримесечието, за което се отнасят. За четвъртото тримесечие не се прави тримесечна авансова вноска.

След изтичане на календарната година данъчните длъжници, които се облагат с корпоративен данък, в срок до 31 март на следващата година, подават годишна данъчна декларация (по образец) за данъчния финансов резултат и дължимия годишен корпоративен данък. Към декларацията задължително се прилагат: годишният отчет за дейността, включително приложенията към него и копие от доклада по Закона за независимия финансов одит¹⁶, когато такъв се изисква. Освободени от задължението да подават годишен отчет за дейността са данъчно задължените лица, които едновременно са изпълнили следните условия: не са извършвали дейност през годината и не са отчетили приходи или разходи за годината съгласно счетоводното законодателство.

При изчисляване на дължимия корпоративния данък в годишна данъчна декларация, данъчно задължените лица имат право на данъчен кредит за всеки подобен на корпоративния или наложен вместо него данък, платен в чужбина. Размерът на данъчния кредит се определя за всяка държава и за всеки вид доход поотделно и се ограничава до размера на българския данък върху тези печалби или доходи.

Декларацията се подава в териториалната дирекция на Националната агенция за приходите по регистрация на данъчно задълженото лице. Дължимият корпоративен данък за съответната година следва да се заплати в приход на републиканския бюджет в срок до 31 март на следващата годината. За целта първо се извършва прихващане на дължимия данък с внесените авансови вноски за съответната година. Ако дължимият годишен корпоративен данък, по годишна данъчна декларация, се окаже по-малък по размер от направените през годината авансови вноски, данъчният длъжник може да прихваща надвнесените корпоративен данък от следващи дължими от него авансови и годишни вноски за същия данък, за годината следваща годината, за която корпоративният данък е надвнесен.

---

¹⁶ Обн. ДВ. бр.101 от 23 Ноември 2001г., последно изм. ДВ. бр.95 от 8 Декември 2015г.

4.3. Прихващане по реда на Закон за данъците върху доходите на физическите лица(ЗДФЛ)¹⁷

В ЗДФЛ е регламентирано облагането на доходите от всички източници, придобити от местните и чуждестранните физически лица през данъчната година, с изключение на доходите, които са обявени за необлагаеми по силата на същия закон. Облагането на доходите се извършва за данъчна година, която съвпада с календарната година. Годишният облагаем доход и годишната данъчна облагаема основа се определят за всеки източник на доход поотделно, като не се включват доходите, подлежащи на облагане с окончателни данъци. Правилата за определяне на облагаемия доход при различните източници на доходи са различни. Определените годишни данъчни облагаеми основи за доходите на данъчно задължените лица (с изключение на доходите от стопанска дейност като едноличен търговец, на доходите от друга стопанска дейност, както и доходите от патентни дейности), формират общата годишна данъчна основа, спрямо която се изчислява дължимият данък.

Независимо, че облагането на доходите се извършва за данъчна година при облагането на доходите от редица източници е предвидено да се правят авансови вноски през годината - доходи от трудови правоотношения, доходи от стопанска дейност в т.ч. и на физическите лица, които не са търговци по смисъла на Търговския закон, доходи от наем или от друго възмездно предоставяне за ползване на права или имущество, както и доходи от други източници по чл. 35 ЗДФЛ. Така например, работодателят, в качеството му на данъчно задължено лице по данък за доходи от трудови правоотношения, е задължен да прави авансови вноски ежемесечно на базата на месечната данъчна основа при окончателното изплащане на облагаемия доход, начислен за съответния месец. Размерът на авансовата вноска се определя като месечната данъчна основа се умножи по данъчна ставка 10 на сто.

Данъчните длъжници - физически лица, извършващи стопанска дейност, като търговци по смисъла на Търговския закон, включително едноличните търговци, правят авансови вноски при данъчна ставка 15 на сто при условията и по реда на Закона за корпоративното подоходно облагане. Физическите лица, които не са търговци по смисъла на Търговския закон, заплащат авансово данък в размер 10 на сто от облагаемия доход от стопанска дейност. Лице, придобило доход от наем или от друго възмездно предоставяне за ползване на права или имущество, дължи авансово данък в размер 10 на сто, върху разликата между облагаемия доход и осигурителните вноски, които лицето е задължено да прави за своя сметка. Не се правят авансови вноски за доходи, придобити през четвъртото тримесечие на данъчната година.

След изтичане на календарната година, местните физически лица подават годишна данъчна декларация по образец за:

- придобитите през годината доходи, подлежащи на облагане с данък върху общата годишна данъчна основа и с данък върху годишната данъчна основа;

---

¹⁷ Обн. ДВ. бр.95 от 24 Ноември 2006г., последно изм. и доп. ДВ. бр.95 от 8 Декември 2015г.

- доходите, подлежащи на облагане с патентен данък по реда на Закона за местните данъци и такси;

- придобитите през годината от източник в чужбина доходи от дивиденди, ликвидационни дялове и доходи от допълнително доброволно осигуряване, от доброволно здравно осигуряване и от застраховки "Живот";

- притежаваните акции и дялови участия в дружества, място на стопанска дейност, определена база и недвижима собственост в чужбина, както и предоставените/получените парични заеми.

Чуждестранните физически лица подават годишна данъчна декларация само за доходите, подлежащи на облагане с данък върху общата годишна данъчна основа, с данък върху годишната данъчна основа и за доходите, подлежащи на облагане с патентен данък по реда на Закона за местните данъци и такси.

При попълване на годишната данъчна декларация, данъчно задължените физически лица имат право и задължение да прихванат авансово заплатените от тях през данъчната година суми като данък с определеното в декларацията окончателно задължение за съответния данък. Местните физически лица имат право да прихванат и удържания, съответно внесения през данъчната година окончателен данък за доходи по чл. 37 от ЗДДФЛ.

Когато определеният годишен размер на данъка за доходи от трудови правоотношения е по-нисък от размера на авансово удържания данък, работодателят до 31 януари на следващата година е задължен да възстанови разликата на лицето. В тези случаи за него възниква право да прихваща възстановената сума последователно от следващи вноски, които той следва да прави към държавния бюджет за данъци върху доходите от трудови правоотношения на същото или на други лица (чл. 49, ал. 6 и ал. 7 от ЗДДФЛ).

Заключение

В заключение може да се посочи, че прихващането е широко разпространен в практиката способ за погасяване на финансови задължения. Прилагането му е обусловено от наличието на предпоставки, регламентирани както в ДОПК, така и в специалните данъчни закони (ЗДДС, ЗКПО, ЗДДФЛ).

Чрез прихващането се изпълняват погасителна и обезпечителна функции. В резултат на погасителната функция настъпва промяна във финансовото правоотношение, тъй като се погасява първо едно от задълженията и второ - обезпечителните мерки, предприети за изпълнението на това задължение. Погасяването на финансови задължения не възниква *ipso iure* (по право), а е в резултат на упражняване на властническо правомощие на компетентния орган по приходите респ. субективно потестативно право на данъчния длъжник (при прихващане по реда на специални закони). Погасителният ефект на прихващането настъпва от момента, когато и двете насрещни задължения са били възможни за изпълнение. От момента на погасяване на насрещните задължения се преустановява и начисляването на лихви за забава и длъжникът се освобождава от задължението си.

Обезпечителната функция е свързана със защита на публичния интерес и е гаранция срещу евентуална неплатежоспособност на финансовия длъжник.

Използвана литература:

1. **Ангелов, А.** Финансово право на НРБ. Софийски университет „Климент Охридски“, София, 1970.
2. **Апостолов, И.** Облигационно право. Част първа. Общо учение за облигацията. Българската академия на науките, София, 1990.
3. **Братанов, Б.** Прихващането като способ за погасяване на публични вземания (данъчни аспекти). // Правна мисъл, София, 2007, бр. 3.
4. **Бъчварова, М., Николаева Г., Цветковска М.** Данъчен процес. Наука и икономика, Икономически университет – Варна, 2010.
5. **Василева, М.** Право на данъчен кредит при регистрация по ДДС за налични активи, обложени с данък при предходната дерегистрация - Данъчна практика. // *Счетоводство, финанси на фирмата*, София, 2004, бр. 1.
6. **Владикин, Л.** Прихващане и възстановяване на суми за данъци, задължителни осигурителни вноски и други публични вземания. // *Адвокатски преглед*, 2006, бр. 10 - 11.
7. **Георгиева, Н.** Възстановяване и прихващане на суми. // *Финанси и право*, 2004, бр. 3.
8. **Димитров, П.** Правен режим на корпоративното подоходно облагане в Република България. Корпоративен данък и данък върху разходите. АИ „Ценов“, Свищов, 2012, с. 95.
9. **Димитров, П.** Финансово право. АИ „Ценов“, Свищов, 2012.
10. **Кожухаров, Ал.** Облигационно право, Общо учение за облигационното отношение. Наука и изкуство, София, 1958.
11. **Кучев, Стр.** Данъчно изпълнително право. ЛиСтра, 2000.
12. **Минкова, Г.** Данъчни задължения. Сиела, София, 2012.
13. **Николаева, Г.** Финансово право. Наука и икономика, Икономически университет – Варна, 2011.
14. **Петканов, Г.** Данъчен процес. Тилиа, София, 1996.
15. **Рачев, Р., Николаева Г., Цветковска М.** Търговско и финансово право. Наука и икономика, Икономически университет – Варна, 2008.
16. **Стоянов, Ив.** Данъчно право. Обща част. Данъчен процес. Фенея, София, 2001.